

Maksim Gorki

SUVITAJAD

M E L O O D I L I N E D R A A M A

kahes vaatuses

Дачники, 1904

Vene keelest tõlkinud Hans Luik
Ingomar Vihmari tekstiredaktsioon

Esietendus 14. mail 2022 Endla Teatri Suures saalis

LOPAHHIN: Siia maani elasid maal ainult härrased ja talupojad, nüüd on lisaks tekkinud veel suvitajad. Kõikide linnade, isegi kõige väiksemate ümber on nüüd kerkinud suvilad. Ja võib oletada, et paarikümne aasta pärast on suvitajaid siginenud arutul hulgal. Praegu istub see suvitaja ainult rõdul ja joob teed, aga võib juhtuda, et ta hakkab oma ühel tiinul ka aiapidamisega tegelema, ja siis muutub teie kirsiaed õnnelikuks, jõukaks, lokkavaks...

GAJEV (*vihastades*): Mis loba see on!

(*katkend Anton Tšehhovi näidendist „Kirsiaed“, Ernst Raudsepa tõlge.*)

lavastaja
INGOMAR VIHMAR

kunstnikud
ANDRUS JÕHVIK
INGOMAR VIHMAR

muusikaline kujundaja
ja laulusõnade autor
FELIKS KÜTT

valguskunstnik
MARGUS VAIGUR

koreograaf
RAUNO ZUBKO

lauluõpetaja
ELO KESKÜLA

etenduse juht ASTRID KIVILA
valgusmeistrid
IVAR PITERSKIHH ja IIRIS PURGE
helimeistrid
TARMO JÜRGENS ja SIIM ROHTVÄLI
kostümeerija
LILII LUUSEPP
grimeerija
KARINA PAJUNURM
lavameistrid
JANEK LIPPONEN, ANDO LOOSAAR
ja FRED LAUR

Bassov, Sergei Vassiljevitš, advokaat

PRIIT LOOG

Varvara Mihhailovna, tema naine

KATI ONG

Kaleria, Bassovi õde

KARIN TAMMARU

Vlass, Bassovi naisevend

KARL-ANDREAS KALMET

Suslov, Pjotr Ivanovitš, insener

MEELIS RÄMMELD

Julia Filippovna, tema naine

IREEN KENNIK

Dudakov, Kirill Akimovitš, arst

TAMBET SELING

Olga Aleksejevna, tema naine

CARITA VAIKJÄRV

Šalimov, Jakov Petrovitš, kirjanik

MÄRT AVANDI

Rjumin, Pavel Sergejevitš

OTT RAIDMETS

Marja Lvovna, arst

KLEER MAIBAUM

Sonja, tema tütar

JANE NAPP

Dvojetotšije, Semjon Semjonovitš, Suslovi onu

ENN KEERD

Zamšlov, Nikolai Petrovitš, Bassovi abi

STEN KARPOV

* * *

Datšnik – suveelanik, suvitaja – on eelajaloolist või hoopiski mitteajaloolist päritolu nähtus. Üheski ajalooõpikus teda ei mainita. Kuid mitmed rahvalegendid puudutavad seda teemat.

Ma ei hakka neid sõna-sõnalt tsiteerima, hoidun ka stiili ja koloriidi säilitamisest, sest mul on selleks erilised põhjused, annan edasi vaid olemuse.

Esimene suvitaja tuli läänest. Ta jäi Ukko-Kukka küla lähedal pidama, vaatas ringi, ütles „bier trinken“ ja istus. Tema istumiskoha juurde tekkisid kohe kroketiväljak, kaardilaud ja punase palistusega päevavari. Nii veetis esimene suvitaja esimese suve. Teisel suvel tuli ta tagasi. Tõi endaga kaasa kaks õngeritva ja neli peenikeste jalgade ja valgete mütsidega lapsukest. Ja tema ümber ilmus roheline tara, kaasaskantav külmkast ja käharad kasekesed, millest lõigatud okste abil suvitaja oma lapsukesti kasvatas. Nii veetis esimene suvitaja teise suve.

Kolmandal suvel naasis ta uuesti ja tõi endaga kaasa võrkkiiige, lipu ja kaheksa peenikeste jalgade ja valgete mütsidega lapsukest ning ühe peaaegu ilma laubata ja suure kõrisõlmega jalgratturi. Ja tema ümber ilmus maakorraldaja, kes nõudis elamisluba näha. Aga esimene suvitaja ei saanud temast aru. Siis tuli politseinik ja saades teada, et esimene suvitaja ei räägi vene keelt, meenusid talle võõrkeeled ja ta ütles: „Lubage oma peissaaž“. Siis mõistsid nad teineteist ja esimene suvitaja ajas esimesed juured alla.

Tema ümber ilmus iluaiake, grammofon ja rändkaubitsejad.

Ja esimene suvitaja hakkas vilja kandma ja paljunema, et endaga täita Ozerki, Lahta, Lesnoje, Udelnaja ja kogu Pargolovo.

Ja nii saigi.

(katkend Nadežda Teffi humoreskist „Datša“, Anne-Ly Sova tõlge.)

JÄRV

Õhtupäikese haprad kiired
maalivad oma mustreid
peegelsileda veepinna peale
ehahämaras.

Ümber järve tammepuud,
juured kindlalt kaldas,
kui valvurid siin
nad seisnud on nii
aastatuhandeid.

Kauni varjuna kaldalt alla
astub tütarlaps nõtke.
Ei peatu ta kuni kaob vette.
Vaikselt tõuseb kuu.

Ümber järve tammepuud,
juured kindlalt kaldas,
kui valvurid siin
nad seisnud on nii
aastatuhandeid.

*(Kaleria Vassiljevna laul lavastusest
„Suvitajad“, tekst Feliks Kütt.)*

Maksim Gorki kiri oma
abikaasale Jelena Pavlovna
Peškova kaks päeva pärast
„Suvitajate“ esietendust
Peterburis
Vera Komissarževskaja teatris:

12. november 1904, Peterburg.

Tahtsin sulle saata artikleid „Suvitajatest“, aga mul pole üldse aega neid kokku koguda. Soovitan 12. kuupäeva „Valgust“, „Peterburi Teatajat“, „Uudiseid“, „Venemaad“ ja „Peterburi Ajalehte“ – viimases on suurepärase intervjuu Merežkovskiga.

Soovid teada, kuidas mina sellesse kiasse suhtun? Ma ütlen sulle, mu sõber – esimene etendus oli mu elu parim päev! Ma ei ole kunagi enne kogenud ja vaevalt et kunagi veel kogen nii suurel määral ja sügavuti oma jõudu, oma tähtsust elus, kui sel hetkel, mil seisin pärast kolmandat vaatust lavaserval, täiesti ägedast rõõmust haaratuna, „publiku“ ees pead langetamata, valmis kõigiks meeletusteks – kui vaid keegi mind välja vilistab.

Mõisteti ja – ei vilistatud. Vaid üks aplaus ja „Kunstimaaailma“ saalist lahkumine. Minus ja väljaspool mind oli midagi saatanlikult head, kohe lava ees röökis publik metsiku häälega mõttetuid sõnu, palged lõkendasid, silmad välkusid, keegi nuttis ja sõimas, taskurätid lehvisid, ja mina vaatasin neid, otsisin vaenlasi, aga nägin vaid orje ja mõnda sõpra. „Seltsimees!“ – „Aitäh!“ – „Hurraa! Maha väikekoodanlus!“ See kõik oli hämmastavalt ilus. Tundsin ennast loomataltsutajana ja mu näoilme pidi olema, oligi, väga üleannetu. Pärast räägiti, et see oli etenduse parim hetk.

Skandaal, see tähendab susisemine – vilistamist ei olnud, ei saanudki olla, sest parter ei vilista, vilistamine on demokraatlike „tippude“ asi, etendusel oli ju peamiselt „aristokraatia“ – skandaal, ütlen ma, sai alguse „Kunstimaaailma“ loožist. /---/ „Heasoo-vijate“ sõnul liitus nendega salapolitse, keda oli – tohutult. Susiseti neljast loožist, nagu räägitakse, aga ma kordan – kui ma lavale läksin, siis susinat enam polnud. Mind üllatas väga Potapenko, kes „Kunstimaaailma“ müstikutele näkku ütles: „Ainult Venemaal on selline alatus võimalik, härrased ... ainult Venemaal on võimalik, et sisinal vaigistatakse inimest, kelle iga sõna on tõde, tõde! Häbenege!“ Ja ütles ta seda valjult fuajees.

Rühm mingeid sõjaväelasi karjus Djagileville ja Filosofoville: „Labased tüübid! Välja teatrist!“ Keegi härra hüüdis, ühe tuttava sõnul, susisejate loožis: „Mis... (järgnes ebatsensuurne sõna) teid haaras?“ Räägitakse, et ta viidi välja. Konstantin Petrovitš Pjatiniski ütles Damanskajale oma sõnul „komplimendi“, aga minu meelest sõimas teda. Üldiselt „oli äge andmine“!

Mingid mehed ja daamid tormasid minu juurde lava taha, rääkisid midagi, nutsid, surusid kätt ja – muud samas vaimus. Neljas vaatust kulges jaburalt – kogu aeg aplodeeriti ja katkestati näitlejaid. Vaatuse lõpul kutsuti kõik eesriide ette. Hädavaevu sain teatrist tulema. Teine etendus läks Tihomirovi sõnul esituse poolest paremini ja pärast kolmandat vaatust nuteti. Kutsuti autorit. Aga aitab sellest! /—/

A.

Unustasin öelda, et peale Komissarževskaja ja Bravitši mängisid kõik halvasti, aga Marja Lvovna oli paks, naeruväärne ja labane.

SUUDLUSED SUVILATES

Lehti, prahti tuulde
loobib tänaval.

Keegi ütleb jälle:

„Täna ilm on hall.“

Pahupidi vihmavarjud lükanud torm.

Tilgub, muudkui tilgub,
tilkumisest saand norm.

Meelest läinud ammu
kuumad suudlused
suvilates...

Rühid, muudkui rühid
ja ei hiline,
kuigi tihti tühi
tundub minek see.

Igas tüütus toimetuses suhkrutükk sees.

Õhtul mõnus suigatada kamina ees.

Meelest läinud ammu
kuumad suudlused
suvilates...

Tuultes tuuldunud,
kaotsi läinud metsateel,
pleekind päikeses
need kuumad suudlused
suvilates...

Palju pole vaja
inimesele,
tuba või siis maja
allpool katuse,
killukene sooja, veidi valgust ja veel
sõpra, kelle käele toetuda sellel teel.

Meelest läinud ammu
kuumad suudlused
suvilates...

*(Olga Aleksejevna laul lavastusest „Suvitajad“,
tekst Feliks Kütt.)*

Maksim Gorki kiri Berliini Uue Teatri juhile, lavastaja Max Reinhardtile:

22. detsembri paiku 1904, Peterburg.

Austatud hr. Reinhardt!

Mõne päeva pärast saadab Konstantin Petrovitš Pjatinski Teile minu näidendi „Suvitajad“.

Ma ei arva, et see Teile meeldib ja saksa publikut huvitab: see on liialt meie, puhtalt vene „perekondlik asi“, ja mind ei paneks imestama, kui näidend tundub Teile igava ja tühjana.

Kuid siiski, selleks, et teil oleks lihtsam aru saada elust, mida püüdsin näidendis taasluua, ütlen paar sõna.

Ma tahtsin kujutada seda osa vene intelligentsist, kes põlvneb demokraatlikest kihtidest ja on teatud sotsiaalse positsioonini jõudnuna kaotanud side-me rahvaga – oma veresugulasega – ning unustanud tema huvid, unustanud vajaduse tema jaoks elu avardada ja – leidmata vaimset sugulust kodanlikus ja bürokraatlikus ühiskonnas, millega ta haakub puhtmehhaaniliselt, sulandumata sellega üheks tervikuks, klassiks, millel on oma ülesanded ja oma ellusuhtumine.

Kirjandus on selle haritlaskonna kasvatanud põlgama väikekodanlust ja see põlgus – puhtalt intellektuaalne ja teoreetiline – takistab ikka veel tema hingelist kokkukasvamist ametniku ja kaupmehega, kelle jaoks kogu maa – nii nagu hundile mets ja härjale karjamaa – on lihtsalt koht, kust saab süüa. See intelligents seisab üksildaselt rahva ja kodanluse vahel, ta ei mõjuta elu, on jõuetu ja tunneb hirmu elu ees, täielikult kahestununa tahab ta elada huvitavalt, ilusasti ja – rahulikult, vaikselt, ta otsib

vaid viisi, kuidas õigustada oma häbiväärset tegevusetust, omaenda kihi – demokraatia – reetmist. Kiiresti manduv kodanlik ühiskond langeb müstikasse, determinismi – kuhu iganes, kus saab peituda karmi tegelikkuse eest, mis ütleb inimestele: te peate elu ümber korraldama või ma löön teid vigaseks, litsun puruks.

Ja paljud intelligendid järgnevad väikekodanlusele müstika või mõne muu filosoofia hämaraisse nurkadesse, ükskõik kuhu, et aga leiaks endale peidukoha.

Vot see on draama, nagu mina sellest aru saan. Võtmeks sellele on minu meelest Marja Lvovna monoloog IV vaatuses.

Saadan ka Rubinšteini dueti, mida lauldakse IV vaatuses.

Minu tuttavad, kes nägid „Põhjas“ lavastust Teile teatris, kõnelevad vaimustunult näitlejate mängust ja peenest mõistmisest, mida Te seda näidendit lavastades ilmutasite.

Soovin Teile edu ja kõike head!

M. Gorki

VÕSA

Siis kui miski
tahab minna
võssa, siis ta võssa lähebki.

Iga lind ei
jõua sinna
pessa, kuhu laul jäi pooleli.

Ei saa olla ükski tee
meie maailmas
niivõrd lai ja kivine,
et selle pealt ei saaks
võssa eksida.

Aga võssa
hea on jõuda
siis, kui tunned kihku varjuda.

Eks ta ikka
kriibi nahka
kah, kuid tuleb lihtsalt harjuda.

Ei saa olla ükski tee
meie maailmas
niivõrd lai ja kivine,
et selle pealt ei saaks
võssa eksida.

*(Marja Lvovna laul lavastusest „Suvitajad“,
tekst Feliks Kütt.)*

LOPAHHIN: Varem moodustasid maaelanikkonna ainult mõisahärrased ja talupojad, aga nüüd ilmub välja üha rohkem suvitajaid. Isegi väike- linnad on ümbritsetud suvilarajoonidega. Kahe- kümne aasta pärast suvitajate arv mitmekordis- tub. Praegu joovad nad veel ainult rödul teed, kuid ühel päeval hakkavad nad oma hektaril ka põllumajandusega tegelema. Ja siis muutub teie kirsiaed õnnelikuks, rikkaks, produktiivseks.

GAJEV *(solvunult)*: On ikka nonsenss.

*(katkend Anton Tšehhovi näidendist „Kirsiaed“,
Mati Undi tõlge.)*

lavastusjuht Andrus Jõhvik
pealavameister Kaido Päästel
vanemlavameistrid Ando Loosaar, Fred Laur, Janek Lipponen
lavameistrid Lauri Allikas, Sergei Peetso, Kristo Paddernik
dekoratsioonide valmistajad Kaido Päästel, Viljar Viik
butafoor-dekoraator Kaido Torn
tekstiilide värvija Anu Heinsalu-Diževski
kostüümiala juhataja Ester Kasenurm
kostüümide õmblejad Urve Kasenurm, Urve Enne, Epp Mõts
grimmiala juhataja Ivi Smeljanski
grimeerijad Sirle Teeäär, Karina Pajunurm
kostümeerijad Kärt Altjõe, Lili Luusepp
inspitsient-rekvisiitorid Anu Hövel, Astrid Kivila, Silja Koppel
heliala juhataja Siim Rohtväli
helimeistrid Tarmo Jürgens, Janek Vlassov
valgusala juhataja Margus Vaigur
valgusmeistrid Karmen Tellisaar, Ivar Piterskihh, Iiris Purge
videoala juhataja Argo Valdmaa
videomeister Antti Aalmaa
muusikajuht Feliks Kütt
turundus- ja kommunikatsioonijuht Inger Lilles-Nestor
trupijuht Aigi Veski
peaadministraator Ain Miilberg
haldusjuht Kaido Lüll
dramaturgid Anne-Ly Sova, Ott Kilusk
peakunstnik Liina Unt
loominguline juht Ingomar Vihmar
teatrijuht Roland Leesment

Kava koostas ja Maksim Gorki kirjad tõlkis Anne-Ly Sova,
kava kujundas Ilona Rääk.
Lavastuse plakati foto ja kujunduse tegi Andres Adamson.
Kujunduses kasutatud fototaustad pexels.com:
[pexels-rene-asmussen-334978](https://www.pexels.com/photo/334978) ja [pexels-digital-bugger-166651](https://www.pexels.com/photo/166651).

SA Endla Teater 111. hooaeg
Keskväljak 1, Pärnu 80010
kassa 442 0666, info 442 0667
www.endla.ee

Teatri toetajad ja koostööpartnerid:

pärnu

CRAMO
ehitusseadmete rent

pajõ
TRÜKIKODA

ERR

Pärnu Postimees

KUKU

ESTONIA
Spa Hotell

EPS
TERM
AS Reidenti plaan

tervis
ravispahotell

Autoriõigusi vahendab
Eesti Teatri Agentuur

**EESTI TEATRI
AGENTUUR**